

Nowe stanowisko *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w Polsce zachodniej

New locality of *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) in Western Poland

Andrzej ZAWAL

Katedra Zoologii Bezkręgowców i Limnologiii, Uniwersytet Szczeciński, ul. Wąska 13, 71-415 Szczecin, e-mail: zawal@univ.szczecin.pl

Wstęp

Crocothemis erythraea jest gatunkiem ciepłolubnym, pochodzącym z basenu Morza Śródziemnego (DÉVAI 1976), którego północna granica występowania sięga 53°N (DIJKSTRA 2006). Na północnej granicy arealu potrafi zakładać krótkotrwałe populacje (DIJKSTRA 2006; WENDZONKA 2007). W Polsce jest to gatunek rzadki, odnotowywany głównie w południowej i wschodniej części kraju (PRÜFFER 1920; TUMPPEL 1922; PONGRĄCZ 1923; BIELEWICZ 1968; CZEKAJ 1994; KALKMAN, DIJKSTRA 2000; THEUERKAUF, ROUYS 2001; DOLNÝ, MISZTA 2004; BUCZYŃSKI, DARAŻ 2006; PIKSA i in. 2006; MISZTA i in. 2007), w części zachodniej stwierdzany dotąd tylko kilka razy (BERNARD, SAMOŁĄG 2000; WENDZONKA 2007; DOLATA i in. 2008; ŻURAWLEW 2008).

Celem pracy jest wskazanie nowego stanowiska wraz z opisem aspektów ekologii tego gatunku.

Metody i materiał

Na terenie stawów rybnych w Dzwonowie przeprowadzono wrywkowe obserwacje ważek w miesiącach: maju, lipcu i wrześniu 2008 roku. Część ważek została odłowiona przy pomocy siatki entomologicznej i po oznaczeniu wypuszczona. Wśród osobników odłowionych znalazł się jeden samiec *Crocothemis erythraea*, pozostałe samce były tylko obserwowane. Poszukiwania larw ważek prowadzono wyłącznie na przepływającej przez ten teren rzece Krąpieli, a nie na samych stawach.

Wyniki

Obserwowano trzy samce latające 17.07.2008 o godzinie 12³⁰, nad groblą na stawach rybnych. Stanowisko było nasłonecznione, temperatura powietrza wynosiła 31°C, było bezwietrznie. Samce latały w około 250 m jeden od drugiego, przysiadając na roślinności porastającej groble.

Stanowisko znajduje się na Pojezierzu Ińskim (KONDRACKI 2000), na stawach rybnych koło Dzwonowa (UTM: WV11; 53°24'43" N; 15°12'37" E). Jest to kompleks złożony z kilkunastu stawów o łącznej powierzchni około 500 ha, z największym zbiornikiem o powierzchni około 120 ha. Stawy te są spuszczone w okresie zimowym, ale zalane pozostają „zimochowcy”, a w stawie największym zawsze pozostają rozlewiska wody. Największy staw jest płytki, z szybko nagrzewającą się wodą o dużej przezroczystości, dno jest muliste, z powierzchnią w około 70% porośniętą przez *Myriophyllum verticillatum* L. z niewielką domieszką *Potamogeton pectinatus* L. Brzegi stawu porasta wąski pas szuwaru *Phragmites australis* (CAV.) TRIN. ex STEUD. z dodatkiem *Typha latifolia* L. i *Sparganium erectum* L. Miejscami na powierzchni stawu występowały płaty: *Nuphar lutea* L. SIBTH. & SM., *Polygonum amphibium* L. i *Potamogeton natans* L.

Gatunki towarzyszące: *Calopteryx splendens* (HARRIS, 1782), *Lestes sponsa* (HANSEMANN, 1823), *Erythromma najas* (HANSEMANN, 1823), *Ischnura elegans* (VANDER LINDEN, 1820), *Sympetma fusca* (VANDER LINDEN, 1820), *S. paedisca* (BRAUER, 1877), *Platycnemis pennipes* (PALLAS, 1771), *Coenagrion puella* (LINNAEUS, 1758), *C. pulchellum* (VANDER LINDEN, 1823), *Gomphus vulgatissimus* (LINNAEUS, 1758), *Orthetrum cancellatum* (LINNAEUS, 1758), *Libellula quadrimaculata* LINNAEUS, 1758, *Sympetrum sanguineum* (O. F. MÜLLER, 1764).

Dyskusja

Podawane stanowisko jest najdalej na północ wysuniętym stanowiskiem w Polsce, a osobniki zostały odnotowane w lipcu, który jest okresem najwyższej aktywności tego gatunku na tej szerokości geograficznej (STERNBERG, HÖPPNER 2000; WENDZONKA 2007).

Warunki występujące na stawach: czysta, płytka i mocno nagrzewająca się woda, wysokie nasłonecznienie i obecność *Myriophyllum*, który jest podawany jako roślina służąca do składania jaj (STERNBERG, HÖPPNER 2000), umożliwiają pełny rozwój *Crocothemis erythraea*.

Możliwość zachodzenia pełnego rozwoju uprawdopodobnia również obecność trzech samców oraz znaczna liczebność *Orthetrum cancellatum*, który jest gatunkiem o bardzo zbliżonych wymaganiach środowiskowych (STERNBERG, HÖPPNER 2000). Ponieważ jednak nie odnaleziono larw tego gatunku, jest to tylko prawdopodobne.

Piśmiennictwo

- BERNARD R., SAMOŁĄG J. 2000. An interesting record of *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ) in Midwestern Poland (Anisoptera: Libellulidae). Notul. odonatol., 5(5): 64–65.
- BIELEWICZ M. 1968. Przyczynek do występowania i biologii niektórych gatunków ważek (Odonata) w Polsce. Przegł. Zool., 12(3): 356–357.
- BUCZYŃSKI P., DARAŻ B. 2006. Interesujące stwierdzenia *Leucorhinia caudalis* w siedliskach wtórnych. Odonatrix, 2(1): 8–12.
- CZEKAJ A. 1994. New records of *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ) and *Tarnetrum fonscolombii* (SÉL.) from Poland (Anisoptera: Libellulidae). Notul. odonatol., 4(3): 53.
- DÉVAI G. 1976. A magyarországi szitakötő (Odonata) fauna chorológiai elemzése. Acta biol. Debrecina, 13(suppl. 1): 119–157.
- DIJKSTRA K.-D. 2006. *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) Broad Scarlet. [W:] K.-D. B. DIJKSTRA (Ed.), Field guide to the dragonflies of Britain and Europe. British Wildlife Publishing, Milton on Stour: 290.
- DOLATA P.T., STAWICKI A., ŻUK T. 2008. Kolejne stanowiska szafranki czerwonej *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w Południowej Wielkopolsce oraz uwagi o jej wykrywaniu i udziale obserwatorów przyrody w badaniach ważek. Odonatrix, 5(1): 13–16.
- DOLNÝ A., MISZTA A. 2004. Występowanie ważek (Odonata) w czeskiej i polskiej części Górnego Śląska. Wiad. entomol., 23(3): 135–152.

- KALKMAN V., DIJKSTRA K.-D. B. 2000. The dragonflies of the Białowieża area, Poland and Belarus (Odonata). *Opusc. zool. flumin.*, 185: 1–19.
- KONDRACKI J. 2000. *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa.
- MISZTA A., BOROŃ M., CUBER P., DOLNÝ A. 2007. Pojawienie się *Aeshna affinis* VANDER LINDEN, 1820 i *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w 2006 roku na zbiornikach pokopalnianych województwa śląskiego (Odonata: Aeshnidae, Libellulidae). *Odonatrix*, 3(2): 42–46.
- PIKSA K., WACHOWICZ B., KWARCIŃSKA M. 2006. Dragonflies (Odonata) of some small anthropogenic water bodies in Cracow City. *Fragm. faun.*, 49(2): 81–89.
- PONGRĄCZ A. 1923. Beiträge zur Tiergeographie Polens. *Arch. F. Naturgesch. (A)*, 89(11): 244–259.
- PRÜFFER J. 1920. Materiały do fauny ważek południowo-zachodniej Polski. *Sprawozd. Kom. fizjograf.*, 53–54: 138–149.
- STERNBERG K., HÖPPNER B. 2000. *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832). [W:] K. STERNBERG, R. BUCHWALD (Eds.), *Die Libellen Baden-Württembergs. Band 2. Großlibellen (Anisoptera), Literatur*. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart (Hohenheim): 374–384.
- THEUERKAUF J., ROUYS S. 2001. Habitats of Odonata in Białowieża Forest and its surroundings. *Fragm. faun.*, 44(3): 33–39.
- TÜMPEL R. 1922. *Die Geräflügler Mitteleuropas*. Perthes, Gotha.
- WENDZONKA J. 2007. Drugie stwierdzenie *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) w zachodniej Polsce z uwagami o rozmieszczeniu i ekologii gatunku (Odonata: Libellulidae). *Odonatrix*, 3(2): 33–39.
- ŻURAWLEW P. 2008. Występowanie i stwierdzenie zachowań rozrodczych szafranki czerwonej *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ, 1832) (Odonata: Libellulidae) w powiecie pleszewskim (południowo-wschodnia Wielkopolska). *Odonatrix*, 5(1): 18–21.

Summary

Crocothemis erythraea belongs to rare species in Poland. Previously it was mainly recorded in southern and eastern part of the country, sites from the west were definitely less numerous. The site described in the paper near Dzwonów (53°24'43" N; 15°12'37" E) is the northernmost site of this species in Poland. It is the complex of a dozen or so ponds with the total area of 500 ha. The biggest pond is shallow, with quickly heating up water of high transparency, with the bottom of silt partially overgrown by: *Myriophyllum verticillatum*, *Potamogeton pectinatus*, *P. natans*, *Nuphar luteum* and *Polygonum amphibium*. Shores of the pond are covered with a narrow belt of: *Phragmites australis*, *Typha latifolia* and *Sparganium erectum*. The presence of three males flying above dams was recorded. To the accompanying species belonged: *Calopteryx splendens*, *Lestes sponsa*, *Erythromma najas*, *Ischnura elegans*, *Sympecma fusca*, *S. paedisca*, *Platycnemis pennipes*, *Coenagrion puella*, *C. pulchellum*, *Gomphus vulgatissimus*, *Orthetrum cancellatum*, *Libellula quadrimaculata* and *Sympetrum sanguineum*. The conditions of this habitat provide the full development of *Crocothemis erythraea*. Due to the lack of the larvae it is only a possibility.

Key Words. *Crocothemis erythraea*, Odonata, dragonflies, ecology, zoogeography, Poland.